

De binnenstedelijke fastfood aanpak

Toolkit voor uitrol in de praktijk

Versie mei 2017
NederlandSchoon

Inleiding

Deze toolkit is bedoeld voor gemeente, ondernemers en andere beheerders in gebieden waar veel op straat wordt geconsumeerd en relatief veel zwerfafval ontstaat, bijvoorbeeld omdat er veel fastfood/to-go restaurants zitten. Denk daarbij aan centrum gebieden, uitgaansgebieden en winkelgebieden.

Een omgeving met veel zwerfafval is niet alleen een 'schoon' probleem, maar heeft ook een negatief effect op de totale aantrekkelijkheid van het gebied; mensen voelen zich bijvoorbeeld minder veilig en anderen zorgen eerder voor overlast in een vervuilde omgeving. Dat is nadelig voor ondernemers die afhankelijk zijn van het aantal bezoekers. Mensen bezoeken immers het liefst een gebied waar het schoon en veilig is.

Om zwerfafval te voorkomen kun je het gedrag van bezoekers beïnvloeden, maar dat is niet het enige dat nodig is. Er moeten ook genoeg, goed zichtbare afvalvoorzieningen beschikbaar zijn zodat iedereen zijn afval eenvoudig weg kan gooien. Nederland Schoon heeft veel ervaring met het positief beïnvloeden van het publiek op straat en specifiek ook met een aanpak i.s.m. fastfoodbedrijven in het centrum van Amsterdam.

In samenwerking met de gemeente Amsterdam en een grote groep fastfoodondernemers heeft NederlandSchoon vanaf voorjaar 2015 tot en met de zomer van 2016 meegedaan aan een pilot. In de bijlage hierover meer informatie.

Sleutelementen van een succesvolle aanpak zijn

- ✓ Extra) afvalbakken die goed gedrag uitlokken door vorm, kleur en eventueel boodschap, zoals de Supporter van Schoon bakken.
- ✓ Ondersteunende communicatie op strategische plekken zoals in de fastfood restaurants, bij hangbankjes en op de bakken.
- ✓ De gebiedsbeheerder (meestal de gemeente) zorgt voor het ophalen van het extra ingezamelde afval.
- ✓ De ondernemers / fastfoodrestaurants zetten de bakken gedurende de openingstijden buiten en zijn verantwoordelijk voor het legen en schoonhouden ervan.
- ✓ Stel speciale zakken beschikbaar voor de Supporter van Schoon bakken, zodat die tijdig gewisseld kunnen worden als ze vol zijn en het afval ook herkenbaar is voor de gemeente (als zijnde geen regulier bedrijfsafval – indien gewenst).

In dit document vindt u de kern van deze aanpak en de benodigde informatie om zelf met de aanpak aan de slag te gaan.

Vorbereiding

Alvorens u zelf aan de slag gaat, is het belangrijk enerzijds te bedenken welke partijen er bij de aanpak moeten worden betrokken, hoe het gebied er precies uitziet en wat er gebeurt. Deze elementen zijn bepalend voor de aanpak.

1. Inzicht in partijen:

- ✓ Voor het plaatsen van afvalbakken in de openbare ruimte is doorgaans de medewerking van de gemeente noodzakelijk. Mogelijk kan NederlandSchoon helpen bij het vinden van de juiste contactpersoon.
- ✓ Het is belangrijk een groep ondernemers te hebben, die het belang van een schone omgeving onderschrijven en ook daadwerkelijk de handen uit de mouwen willen steken. Bij voorkeur is er sprake van een aaneengesloten gebied en zijn er geen 'free-riders'. Een actieve ondernemersvereniging of een BIZ¹ zijn hierbij een voordeel.

2. Afbakening van het gebied en betrekken van ondernemers:

- ✓ Het is verstandig om het gehele gebied in kaart te brengen en te bepalen welke ondernemers er mee zouden moeten doen.
- ✓ Bepaal of alleen de to-go ondernemers mee moeten doen, of dat het wenselijk is dat ook andere ondernemers een bak voor de deur krijgen. Maak gebruik van ondernemers die zichzelf aanmelden voor deelname, ook al verkopen zij geen to-go producten. Dit helpt immers om ook weer andere ondernemers te activeren.
- ✓ Des te meer bakken er staan, des te minder een paar ondernemers opdraaien voor het geheel: "vele handen maken licht werk". Uiteindelijk draagt het verminderen van het zwerfafval bij aan de totaalbeleving, die voor elke ondernemer belangrijk is.

3. Bepaling van afvalgedrag in het gebied en van voorzieningen:

- ✓ Loop samen door het gebied en stel vast waar het afval vooral ontstaat.
- ✓ Bepaal aan de hand daarvan waar bakken moeten worden geplaatst die inspelen op het geschouwde afvalgedrag.

Aandachtspunten

In centrumgebieden spelen vele partijen een eigen rol. Betrokkenen zijn onder andere ondernemers, gemeente of andere gebiedsbeheerders (van een winkelcentrum) en winkeliers- of ondernemersverenigingen. Wie de initiatiefnemer / trekker ook is, een aantal aandachtspunten is van belang:

- ✓ Maak afspraken over wie signaleert welke bakken bijna vol zitten, wie ze leegt als die bijna vol zitten en waar men de volle zakken moet laten. Het regelmatig even aanduwen van afval in een bak – zeker bij volumineuze fastfoodverpakkingen – helpt vaak ook al.

---

¹ BIZ staat voor Bedrijfs Investerings Zone: een aaneengesloten gebied waar gezamenlijk afspraken zijn vastgelegd over zaken die het gebied aangaan en waar via de gemeente gelden voor worden geïnt van de ondernemers, die t.b.v. de vastgelegde zaken kunnen worden besteed. Zie ook: <https://www.nederschoon.nl/wat-ijj-kan-doen/kennisbijeenkomst-winkelgebieden> voor meer informatie over een BIZ.

- ✓ Bespreek samen waar men de volle zakken kan laten en organiseer hiervoor voldoende capaciteit. Een grote, centraal in het gebied geplaatste container kan uitkomst bieden. Wijs iemand aan die dit lokaal 'regisseert'.
- ✓ Het achterhalen dan wel aanwijzen van een centraal aanspreekpunt bij de gemeente verlaagt de drempel bij ondernemers en vergroot de kans op succes.
- ✓ Spreek realistische tijdstippen af waarop het afval wordt opgehaald. Houd in grotere steden rekening met de route die de ophaaldienst moet rijden. Zo wordt de periode dat het afval op straat staat geminimaliseerd. Evalueer dit regelmatig bij de ondernemers en zorg ervoor dat het aanspreekpunt bij de gemeente de ophaaldienst hierop kan bijsturen. Spreek ondernemers aan op fout geplaatste afvalzakken. Het moet immers van twee kanten komen.
- ✓ Inventariseer hoe bij de deelnemende ondernemers de afvalinzameling is geregeld. Voor deze aanpak wordt bij voorkeur gewerkt met 1 ophaal dienst. Kijk of dit te regelen is met de ondernemers en de gemeente;
- ✓ In centrumgebieden kampen ondernemers vaak met ruimtegebrek. Het opslaan van volle afvalzakken kan dan een obstakel vormen om de bak überhaupt te gaan gebruiken. Bespreek de mogelijkheden met die ondernemer.
- ✓ Benadruk het gezamenlijke belang van de aanpak. Een deel van het succes is dat iedereen meedoet.
- ✓ Laat ondernemers elkaar aanspreken op het al dan niet meedoen aan de aanpak en op de voordelen. Dit geeft positieve groepsdruk.
- ✓ Fastfoodverpakkingen zijn volumineus, maar weegt weinig. Een afvalbak is zo vol, als het afval niet wordt aangeduwd. Een persende afvalbak inzetten op zeer drukke locaties, waar ook 's nachts veel genuttigd wordt, is dan een goede optie.
- ✓ Stimuleer dat de ondernemers hun werknemers goed informeren. In de praktijk blijkt dat zij vaak niet weten wat de voordelen en de afspraken/taken zijn. Let er daarbij op dat er ook in het Engels wordt gecommuniceerd: in veel fastfoodrestaurants werken niet-Nederlands sprekende mensen.
- ✓ Maak een flyer waar de regels op staan en laat deze op een zichtbare plek in het restaurant (personeelsruimte) ophangen. Zet hierop ook een telefoonnummer dat gebeld kan worden voor het bestellen van extra (pilot-gerelateerde) afvalzakken.
- ✓ Als alternatief voor een flyer kan een affiche gemaakt worden, waar de regels op staan. Hang deze op een zichtbare plek in het restaurant (personeelsruimte) op. Zet hierop ook een telefoonnummer dat gebeld kan worden voor het bestellen van extra afvalzakken.
- ✓ Maak afspraken met ondernemers over hoe om te gaan met de plaatsing van de bakken tijdens feestdagen. Met name met oud en nieuw verdient dit aandacht.
- ✓ Besteedt aandacht aan dit onderwerp in de media. Betrek hierin ook de straatmanagers en de ondernemers. Bij de aftrap van de aanpak is bestuurlijke aandacht altijd prettig, waarbij de samenwerking centraal staat. Denk ook aan social media.

Afvalbakken

Speciaal voor fastfood en to-go gelegenheden is er een variant op de standaard deksel van de NederlandSchoon bak. Deze deksel heeft een extra grote opening voor de volumineuze maar lichte fastfoodverpakkingen. Bij gebruik van deze bak in drukke centrumgebieden is de omloopsnelheid

van de zakken dusdanig hoog, dat er eigenlijk geen problemen zijn met het inregelen. De bak is via de webshop (www.webshopschoon.nl) verkrijgbaar. Daarbij is het mogelijk om de bakken te 'personaliseren' door i.p.v. 'Wij zijn' Supporter van Schoon de bak te laten bedrukken met 'Het Damrak' is Supporter van Schoon. Door de naam van het gebied op de bak te plaatsen, wordt de plaatselijke inzet benadrukt.

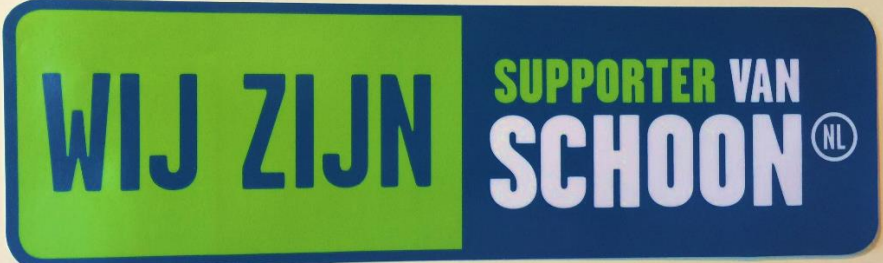

Ondersteunende materialen

Ter versterking van de aanpak heeft NederlandSchoon een aantal materialen ontwikkeld, die ter ondersteuning van de aanpak kunnen worden ingezet. Het gaat dan om materialen die uitstralen dat de ondernemers schoon belangrijk vinden en dus 'Supporter van Schoon' zijn. Dit komt dan ook terug op de uitingen die herkenbaar zijn en een link hebben met de uitstraling van de afvalbak (stijl, kleurgebruik, Supporter van Schoon). Het gaat om:

- ✓ Raamstickers met 'Wij zijn Supporter van Schoon', die aan de binnenzijde van het raam kunnen worden geplakt.
- ✓ Tablettens: driehoekige bordjes die op de counter geplaatst kunnen worden met de schoon boodschap.
- ✓ Posters die opgehangen kunnen worden in de winkel / het restaurant met de schoon boodschap. Ook mogelijk is om gebruik te maken van zogenaamde click frames. Deze zijn in diverse maten verkrijgbaar en worden vaak op toiletten gebruikt.
- ✓ Digitale uiting die gebruikt kan worden op een tv scherm, die vaak aanwezig is in to-go restaurants.

De materialen staan op de volgende pagina weergegeven. Een aantal is zowel in het Nederland als in het Engels verkrijgbaar.

<p>Afbeelding raamsticker</p>		
<p>Afbeelding tabletent</p> 	 <p>WORD JIJ OOK SUPPORTER VAN SCHOON? MELD JE AAN VIA WWW.SUPPORTERVANSCHOON.NL</p> <p>PS: VOLG JE ONS AL OP SOCIAL MEDIA? supportervanschoon #supportervanschoon @supportervanschoon </p> <p>WIJ ZIJN </p>	 <p>PS: FOLLOW US ON SOCIAL MEDIA supportervanschoon #supportervanschoon @supportervanschoon </p> <p>WIJ ZIJN </p>
<p>Poster (voor in frames)</p>	 <p>WORD JIJ OOK SUPPORTER VAN SCHOON? MELD JE AAN VIA WWW.SUPPORTERVANSCHOON.NL</p> <p>PS: VOLG JE ONS AL OP SOCIAL MEDIA? supportervanschoon #supportervanschoon @supportervanschoon </p> <p>WIJ ZIJN </p>	 <p>PS: FOLLOW US ON SOCIAL MEDIA supportervanschoon #supportervanschoon @supportervanschoon </p> <p>WIJ ZIJN </p>

<p>Digitale uitingen</p>	 <p>WORD JIJ OOK SUPPORTER VAN SCHOON? MELD JE AAN VIA WWW.SUPPORTERVANSCHOON.NL</p>	<p>PS: VOLG JE ONS AL OP SOCIAL MEDIA?</p> <p> /supportervanschoon @supporterschoon @supportervanschoon</p> <p>WIJ ZIJN </p>
		<p>PS: FOLLOW US ON SOCIAL MEDIA</p> <p> /supportervanschoon @supporterschoon @supportervanschoon</p> <p>WIJ ZIJN </p>

Praktische informatie

Wilt u gebruik maken van onze aanpak, neem dan contact op met NederlandSchoon, 070-3042080 of via info@nederlandschoon.nl.

Wij zullen u vragen naar het gebied, (potentiele) samenwerkende partijen en nog een aantal praktische zaken die leiden tot concrete afspraken over het leveren van materialen.

- ✓ De afvalbak met smalle ring kost € 80,-incl. BTW. Deze is te bestellen via de webshop: www.webshopschoon.nl. Afhankelijk van de omvang en aard van het initiatief kan met NederlandSchoon besproken worden wat hiervoor de financiële mogelijkheden zijn. Neem hiervoor contact op.
- ✓ De sticker 'Wij zijn' is doorgaans bij ons op voorraad. De kosten hiervoor neemt NederlandSchoon voor haar rekening.

- ✓ Voor de tabletents en posters geldt dat NederlandSchoon deze kan laten drukken. Afhankelijk van oplage en kosten kan met NederlandSchoon besproken worden wat de financiële mogelijkheden zijn.
- ✓ De click frames voor de posters zijn bij diverse fabrikanten te bestellen.
- ✓ De digitale uitingen zijn bestanden die NederlandSchoon kan aanleveren, mits deze passend zijn voor het gebruikte scherm. Indien er aanpassingen nodig zijn, zijn die voor rekening van de betrokken partij(en).
- ✓ Alle materialen zijn door de gemeente te bekostigen uit de zwerfafvalvergoeding. (Voor meer informatie kijk op: <https://www.nederlandschoon.nl/wat-jij-kan-doen/zwerfafvalvergoeding/stappenplan>)

Bijlage: nadere informatie over de aanpak in Amsterdam

Aanleiding & achtergrond

Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat 60 tot 80 % van het zwerfafval in het centrum van Amsterdam te herleiden is naar fastfood. Op een aantal momenten gedurende de dag neemt de hoeveelheid zwerfafval afkomstig van to-go formules² zorgelijke vormen aan, waaronder tijdens koopavonden, in de weekenden en op uitgaansavonden. Met mooi weer en in de warme (zomer)maanden is er substantieel meer overlast van zwerfafval.

Het thema zwerfvuil is actueel, ook in Amsterdam. Er is een tendens merkbaar dat het onderwerp ook bij straatmanagement en ondernemers belangrijker wordt. De noodzaak om het zwerfafval probleem aan te pakken wordt gedeeld en steeds vaker hebben bedrijven duurzaamheidsafspraken waarbij zij ook een extern gerichte benadering kiezen.

Doelstellingen en insteek aanpak

Een van de doelstellingen van de Gemeente Amsterdam bij aanvang van de pilot was om fastfoodondernemers / to-go formules meer verantwoordelijk te stellen voor hun product. Daarnaast was er de behoefte inzichtelijk te maken wat er gebeurt met het product als de klant het restaurant verlaat en wat de ondernemer hieraan doet in het kader van het mede schoonhouden van de openbare ruimte. In Amsterdam is gekozen voor een drietal pilotgebieden: Leidsestraat, Damrak en Damstraat. Deze gebieden zijn gekozen omdat de problematiek hier groot is en op een relatief klein oppervlakte een grote hoeveelheid fastfoodbedrijven zijn gevestigd.

In de pilot is het volgende bepaald:

- ✓ Alle fastfood ondernemers in de drie gebieden kregen de mogelijkheid om maximaal 2 afvalbakken voor de deur te plaatsen. Om een zo rustig mogelijk en uniform straatbeeld te creëren, werd gekozen voor één type afvalbak: de bak van NederlandSchoon, voorzien van een personificatie. Dit houdt in dat per gebied dezelfde boodschap is gebracht, maar het gebied afzonderlijk wordt benoemd, wat ook een positief effect op het gedrag heeft. Bijvoorbeeld *"De Leidsebuurt en Gemeente Amsterdam zijn Supporter van Schoon"*. NederlandSchoon regelde de personificatie van de bakken en ondersteunde financieel. De ondernemers zijn verantwoordelijk voor de bakken. Dit betekent dat zij de bakken ledigen, schoonhouden en 's nachts binnen zetten. In het algemeen werken deze afspraken goed.
- ✓ Vanuit de gemeente zijn aan iedere ondernemer voldoende en regelmatig afvalzakken geleverd. Deze zakken zijn van gerecycled en doorzichtig materiaal zodat deze niet kunnen worden gebruikt voor bedrijfsafval. De zakken zijn bedrukt met de tekst 'zwerfvuil Gemeente Amsterdam', zodat duidelijk is dat zij met dit doel worden gebruikt. De kosten voor deze zakken worden betaald door de lopende programma's binnen de gemeente.

---

² Onder to-go formules worden verstaan de bekende fastfood restaurants, maar ook andere ondernemers / winkels die producten verkopen die op straat opgegeten kunnen worden. Ter indicatie een opsomming van bedrijven waar aan gedacht kan worden: AH To Go, Jamin, Starbucks, McDonald's, Burger King, Febo, Manneke Pis, Ice Bakery, Wok to Walk, New York Pizza, HEMA, La Place, Delifrance, Bakker Bart.

- ✓ De zakken worden dagelijks (maandag t/m zaterdag) op een vast tijdstip in de avond (afgesproken tijdstip 21.30) door de gemeente ingezameld. Uitzondering is zondag, dan wordt in de ochtend ingezameld, omdat juist op zaterdagavond tijdens het uitgaan heel veel afval wordt ingezameld. Gedurende de pilot wordt de inzameling van deze zwerfvuilzakken niet aan de ondernemer doorberekend, maar neemt de gemeente deze kosten voor haar rekening.
- ✓ Aan alle deelnemende ondernemers zijn voorafgaand de spelregels op papier uitgelegd.

Betrokkenen

- ✓ Ondernemers:
De aanpak richt zich primair op de fastfoodondernemers. In de pilot zijn ondernemers enerzijds uitgedaagd hun aandeel en verantwoordelijkheid te zien in de hoeveelheid zwerfafval op straat, anderzijds wordt door middel van concrete maatregelen een deel van de verantwoordelijkheid – namelijk het beheer van de bakken - bij de ondernemers neergelegd. De ervaring van de ondernemers is overwegend positief, waarbij tijdens de pilot wel is gebleken dat regulier overleg belangrijk is om kinderziektes te slechten en de wisselwerking tussen ondernemers op peil te houden.
- ✓ Bezoekers / klanten:
Doel is ook de bezoekers / klanten te bereiken. Dit kan onder andere door middel van gedragsbeïnvloeding. Er is onderzocht hoe schoon passanten de straat beoordeelden en in welke mate zij zwerfafval zagen liggen, wat men vond van het aantal bakken en het reinigingsregime. De volledige resultaten van het onderzoek zijn bij NederlandSchoon op te vragen.
- ✓ Straatmanagers:
Zij vervullen een belangrijke rol tussen enerzijds de gemeente en de individuele ondernemers. Tijdens de overleggen gedurende de pilot zijn zij degene die de terugkoppeling verzorgen van hetgeen wel en minder goed verloopt.
- ✓ NederlandSchoon:
NederlandSchoon heeft meegedacht in het proces, haar kennis ingebracht en gezorgd voor de materialen (afvalbakken en uitingen in de restaurants).

Overige maatregelen

De aanpak is breder dan alleen de uitrol van de afvalbakken. Tijdens de pilot zijn ook materialen aan de ondernemers uitgedeeld om uit te stralen dat ze schoon belangrijk vinden (zie Ondersteunende Materialen) Dit versterkt het gebruik van de afvalbakken, met name als de uitstraling op elkaar aansluit. Daarnaast heeft de gemeente Amsterdam flankerende maatregelen genomen op het gebied van handhaving en communicatie. Juist het samenspel van factoren draagt bij aan een structurele oplossing.

Handhaving

Uit de bijeenkomsten met de ondernemers kwam dit als één van de belangrijkste aandachtspunten naar voren. Juist ondernemers die zeggen zich aan de regels te houden en hun omgeving schoonhouden, hebben veel behoefte aan handhaving ten aanzien van ondernemers die zich hier niet voor inspinnen.

- ✓ Tijdens de pilotperiode is een aantal keer een handhavingsactie gehouden, gericht op het uitvoeren van de 25-meter regel en op het buitenzetten van bedrijfsafval buiten de venstertijden.
- ✓ Voorafgaand aan iedere handhavingsactie worden folders uitgereikt waarop nogmaals de regels staan uitgelegd. Ook wordt de straatmanager, of bij het ontbreken daarvan de voorzitter van de ondernemingsvereniging op de hoogte gesteld.
  - ✓ Handhaving is zeer effectief gebleken. Niet alleen werd een behoorlijk aantal verbalen geschreven en werd de dialoog gestart, het was ook opvallend dat een aantal fastfoodbedrijven 's nachts wel een aantal keer de 25-meter schoonmaakten.
  - ✓ De combinatie van in gesprek zijn met ondernemers over dit onderwerp enerzijds en handhaving anderzijds werpt zijn vruchten af. Ook is dit een manier om als overheid te laten zien dat er als ondernemer mogelijkheden zijn om je verantwoordelijkheden te nemen, maar als je dat niet doet dit ook consequenties heeft.

Communicatie algemeen

Een blijvend aandachtspunt is de interne - en externe communicatie over dit onderwerp, richting de eigen organisatie, richting ondernemers en richting de buitenwereld. Voor de ondernemers moeten de regels en sancties duidelijk en vindbaar zijn, maar de successen moeten ook worden benoemd. Hierbij kan ook gedacht worden aan het 'in het zonnetje zetten' van de ondernemer die het goed doet c.q. proactief is. Deze ondernemer, die zich aan de regels houdt en zijn verantwoordelijkheid neemt, wordt beloond. De ondernemer die dit niet doet, wordt op een handhavende manier benaderd.